

EU's vannkvalitetsdirektiver for norsk vannforsyning og norske næringsmiddelbedrifter

Synspunkter og erfaringer fra et kommunalt næringsmiddeltilsyn

Av John Kristoffersen

Innlegg på FAGTREFF i Norsk Vannforening 19. september 1994.

Innledning

Her i landet er det 82 kommunale/interkommunale næringsmiddeltilsyn (KNT) som fører det praktiske tilsyn med at lovverket for næringsmidler og drikkevann overholdes.

I likhet med det øvrige offentlige næringsmiddeltilsynet har også KNT i de siste to årene vært igjennom en hektisk periode i forbindelse med den tilpasning av regelverket som EØS-avtalen har medført.

Siden KNT befinner seg i første linje i forhold til vannverk, vannverkseiere, næringsmiddelbedrifter, forbrukere og lokalmedia, er det naturlig at pågangen her har vært stor når det gjelder spørsmål og henvendelser om fortolkninger av det nye regelverket.

En stor del av de spørsmålene KNT er blitt konfrontert med gjelder nettopp drikkevann og EU-direktivets konsekvenser for drikkevannsforsyningen.

Fokuseringen på drikkevannstilstanden her i landet, slik dette er kommet frem gjennom massemedia, i utredningsrapporter og på andre måter, har ytterligere bidratt til interessen for drikkevannets kvalitet i relasjon til EU-direktivene.

John Kristoffersen er byveterinær ved Næringsmiddeltilsynet i Fredrikstad

Det har ikke alltid vært lett for KNT å svare og veilede på bakgrunn av den informasjon som til enhver tid har vært tilgjengelig i de ulike faser av tilpasningsprosessen.

Næringsmiddelområdet

Selv om drikkevannsforsyning og vannkvalitet også tidligere har vært et sentralt felt innen næringsmiddelreguleringen, har EØS-tilpasningen og det nye regelverket for alvor satt drikkevann på kartet.

Med utgangspunkt i situasjonen sommeren 1994 er det på næringsmiddelområdet trådt i kraft et stort antall nye forskrifter og endringer av eksisterende forskrifter som følge av EØS-tilpasningen.

Her kommer drikkevannsforsyningen inn flere steder.

Som kjent skal næringsmiddelvirksomheter innen det såkalte animalske området, med visse unntak, autoriseres. Dette er hittil gjennomført for slakterier, nedskjæringsvirksomheter og kjøle- og fryselager for ferskt kjøtt, - samt for fiskeindustribedrifter som omfattes av Fiskeridirektoratets ansvarsområde.

Det var derfor de autorisasjonspliktige virksomhetene som i førte omgang

drikkevannsproblematikken inn på livet, siden disse bedriftene allerede nå skal oppfylle de krav som settes til drikkevannsforsyningen, herunder kvalitetskrav og kontrollrutiner (egenkontroll), dog med visse overgangstider for enkelte kvalitetsparametre.

Allerede tidlig i autorisasjonsprosessen ble virksomhetene og saksbehandlerne i KNT konfrontert med krav til drikkevannshåndteringen, på et tidspunkt da forskriftsverket ennå ikke var endelig vedtatt slik at det med sikkerhet kunne fastslås hva som lå i begrepet "gjeldende krav til drikkevann".

Som kjent er Forskrift om kvalitet m.v. av drikkevann til bruk i næringsmiddelvirksomhet senere vedtatt og satt i kraft.

Etter sin ordlyd omfatter denne forskriften alle næringsmiddelbedrifter, også de som i første omgang ikke vil være autorisasjonspliktige, såsom bryggerier og andre drikkevareprodusenter, bakerier, serveringssteder, turistanlegg o.a.. I samsvar med dette mottar KNT henvendelser og spørsmål relatert til vannkvalitet også fra disse bransjene.

En skal kort omtale noen av de problemstillinger som KNT har møtt og stadig møter når det gjelder drikkevannsforsyningen i næringsmiddelvirksomheter, særlig på bakgrunn av den autorisasjonsprosessen som er gjennomført for ferskkjøttbedriftene, og som nå pågår for øvrige bransjer innen det animalske området:

* **Informasjon**

Manglende kunnskap om regelverket

Arbeidet med autorisasjonen av bedriftene startet på grunnlag av forskriftsutkast og under tidspress. I tillegg til den

informasjonen som ble gitt gjennom Statens næringsmiddeltilsyn (SNT)/KNT var mange bransjeorganisasjoner tidlig ute med nyttig informasjon og tilbud om konsulentbistand til sine medlemmer.

Til tross for dette er det vår erfaring at informasjonen er oppfattet i ulik grad. Mindre virksomheter har ofte ikke ressurser/ressurspersoner i samme utstrekning som større bedrifter for å holde seg oppdatert om gjeldende regelverk. Mange virksomheter har dessuten mangelfull kunnskap om egen vannforsyning og om kvaliteten på det vannet som leveres fra vannverket.

* **Dokumentasjon. Egenkontroll**

Ansvar. Tilsynsplaner.

Det er virksomhetenes ansvar å dokumentere at vannkvaliteten er i samsvar med regelverket gjennom sin egenkontroll. I paragraf 2 i drikkevannsforskriften for næringsmiddelvirksomheter heter det at Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) og Fiskeridirektorates kontrollverk kan fastsette prøvetakingssteder, prøvetakingsfrekvenser og analyse-spekter for den enkelte virksomhet. Dette er ikke gjort for SNTs del, men en antar at dette vil skje i forbindelse med utarbeidelse av tilsynsplaner for de enkelte virksomhetene. Fiskeridirektoratets kontrollverk har utarbeidet krav til egenkontrollen for vann når det gjelder de virksomheter som sorterer under kontrollverkets ansvarsområde. Dette er lite kjent blant KNT, men burde kunne anvendes som retningslinjer for de virksomheter der KNT har tilsyns-ansvar.

Analysespekter. Parametre.

For å dokumentere vannkvaliteten må det analyseres vannprøver fra bedriften. Drikkevannsforskriften fastsetter konkrete parametre og grenseverdier for bakterier og giftige stoffer. Dette er nå lovfestede krav som må overholdes for å opprettholde godkjenningen. Det er særlig spørsmål rundt kravet om kontroll av giftige stoffer som KNT møter ute i bedriftene. Her må det til en nærmere klargjøring for hvorledes dette skal dokumenteres i de enkelte virksomhetene. Det dreier seg om kompliserte og ikke minst kostbare analyser. Det antas at vann fra de fleste vannverk her i landet allerede tilfredsstillere kravene for giftige stoffer, men det foreligger lite av konkrete data om dette. En foreløpig løsning kunne kanskje være at vannverkene pålegges å fremskaffe nødvendig dokumentasjon for vann som leveres og at supplerende undersøkelser på stoffer (f.eks. tungmetaller) som kan tenkes avgitt fra internt ledningsnett, armaturer etc. utføres ute i bedriftene.

Laboratorietjenester.

Det reises ofte spørsmål om hvem som skal, eller kan utføre de nødvendige analysetjenester i forbindelse med dokumentasjonen av vannkvalitet. De aller færreste næringsmiddelbedrifter har laboratorium med kompetanse til å utføre bakteriologiske vannanalyser. Det er for øvrig heller ikke fastsatt status (akkreditering ?) for slike laboratorier. En antar at KNTs laboratorier i første omgang vil kunne utføre (selge) slike analyseoppdrag, i den utstrekning disse

har kapasitet til dette. KNT får til stadiighet henvendelser og spørsmål om dette.

For de øvrige bransjene på det animalske område vil det i nær fremtid tre i kraft nytt forskriftsverk med tilsvarende krav til drikkevannsforsyningen.

For *melk og melkebaserte virksomheter* er autorisasjonsarbeidet i gang. Her har bransjeorganisasjoner som Norske Meierier gjort verdifullt utrednings- og kartleggingsarbeide når det gjelder vannforsyningen til meieriene. Ett problem kan muligens oppstå på dette området: Autorisasjon av meieriene er blant annet avhengig av at foregående ledd i bearbeidingsprosessen holder mål, slik at rå melk som leveres meieriet er produsert forskriftsmessig. Ifølge forskriftsutkastet for melk og melkeprodukter betyr dette at fjøsene skal ha en vannforsyning der vannet holder drikkevannskvalitet. Selv om mange gårder har vanntilførsel fra vannverk av akseptabel standard, kan det nok bli vanskelig å oppfylle dette kravet i første omgang.

Det finnes få opplysninger om vannkvaliteten på norske gårdsbruk med egen vannforsyning, men erfaringene fra KNT som årlig analyserer en del slike vannprøver er ofte nedslående. Selv om det her dreier seg om vann som anvendes til vask og renhold, slik at det vil være den bakteriologiske kvaliteten som er viktig, må også forholdene når det gjelder de øvrige vannkvalitetsparametrene avklares.

Vannverkene - vann til forbruker

Med det store antall vannverk vi har her i landet er det rimeligvis store variasjoner

med hensyn til vannforsyningen, også når det gjelder kvaliteten av det vannet som leveres.

En skal ikke berøre dette nærmere her, men vise til de utredninger som er gjort bl.a. av Folkehelse og som tyder på at et relativt stort antall vannverk i dag ikke leverer vann av akseptabel kvalitet i henhold til EU-direktivet. Det kan i ettertid synes overraskende at tilsynsmyndighetene ikke i tilstrekkelig grad har benyttet sine virkemidler for å rette på forholdene, også på bakgrunn av at gjeldende norske krav og retningslinjer til kvalitet ikke avviker dramatisk fra direktivets krav.

De lokale helsemyndighetene og KNT må ta sin del av ansvaret for dette.

I KNT utføres det et meget stort antall drikkevannsanalyser årlig. En må bekjenne at dette materialet ikke har vært utnyttet godt nok i det forvaltningsapparatet som KNT er en del av.

En er kjent med at norsk regelverk basert på EUs drikkevannsdirektiv er under utarbeidelse og vil tre i kraft i nær fremtid. På basis av EU-direktivet har en rimelig god kunnskap om de kvalitetskravene som vil bli forlangt, og at disse er mer omfattende enn for vann til bruk i næringsmiddelvirksomheter. KNT ser imidlertid med spenning fram til hvorledes det nye regelverket vil bli utformet når det gjelder ansvarsforhold, omfang, tilsyn og overvåking. Dette gjelder blant annet forholdene rundt de små vannforsyningsanleggene. Vel 20% av befolkningen får i dag vann fra små anlegg med mindre enn 100 personer tilknyttet, og som ikke er godkjenningspliktige etter dagens lovgivning. KNT har de fleste steder førstehånds kunnskap om vannkvaliteten i mange av disse anleggene

og kan bekrefte at svært mange ikke holder mål hverken på det hygieniske eller bruksmessige området.

En dom i EF-domstolen har slått fast at også små vannforsyninger omfattes av kravene i EU-direktivet, og i så fall står vi overfor store utfordringer med vår spredte bosetting.

Enkelte regioner forsynes av store vannverk med en omfattende vannbehandling og som dermed i utgangspunktet produserer vann av god kvalitet.

Kvalitetskravene gjelder imidlertid vannet slik det leveres til abonnent.

Vannforsyningen omfatter også ledningsnettet, og dette kan i høy grad påvirke vannkvaliteten.

Berettigede klager på vannkvalitet i lokale områder i leveringsområdet for et ellers godt vannverk er derfor velkjente for de fleste helseetater og KNT som arbeider i slike regioner.

Dette har medført at næringsmiddelbedrifter har installert interne renseanlegg for å oppfylle vannkvalitetskravene, og at markedet er åpent for mer eller mindre seriøse markedsførere for vannrenningsutstyr til forbrukerne.

Mens en i sterk grad har vært opptatt av å sikre råvannskilder og bygge ut renseanlegg, er ledningsnettet et forsømt område. Oppgradering av ledningsnettet samt bedre rutiner for spyling og desinfeksjon er viktige tiltak som må prioriteres, slik at vann som renses til EU-krav også kommer ut til abonnentene.

Kvalitetssikring - internkontroll

Inføring av kvalitetssikringssystemer og internkontroll vil i fremtiden bli viktige

hjelpemidler for å dokumentere at bl.a. kvalitetskravene til vann oppfylles i næringsmiddelbedrifter og i vannverk.

Det er vår erfaring at mange næringsmiddelvirksomheter har kommet svært langt når det gjelder kvalitetssikring, med eller uten sertifisering, mens det vel på landsbasis gjenstår en del på vannverkssiden.

Innføring av internkontroll i næringsmiddelbedrifter vil som kjent bli lovfestet gjennom egen forskrift i nær fremtid, og denne vil ventelig også gjelde for vannverkene.

Den nye EU-baserte drikkevannsforskriften og internkontrollforskriften vil i fremtiden være det offentlige næringsmiddeltilsynets viktigste virkemidler når det gjelder å følge opp at kvalitetskravene for drikkevann etterleves.

Avslutning

Innføring av konkrete lovfestede krav til drikkevannskvalitet på basis av EU-direktivene vil kunne føre til at vannverkene og

disses eiere (kommunene) i fremtiden kan komme i en utsatt stilling i forhold til såvel næringsmiddelindustrien som forbrukerne:

Næringsmiddelbedriftene:

- må oppfylle lovfestede krav til vannkvalitet
- risikerer å miste godkjenning, ev. stenges dersom kravene ikke oppfylles
- må investere i egne rens tiltak dersom vannverkets "vare" ikke holder mål
- kan kreve regress overfor vannverk/kommune

Forbrukerne:

- EU-prosessens fokusering på drikkevann har gjort forbrukerne mer bevisste og kritiske enn tidligere når det gjelder vannkvalitet
- er engstlige for at norsk vann ikke holder mål helsemessig
- vil se på kvaliteten av vannet i forhold til prisen